

INFORMATOR MUZEUM W GRUDZIĄDZU

Rok XVI, nr 3-4 (105-106)

VII-XII 1975

Opracowanie redakcyjne: Bożena Sikorska-Nowacka

Winiety: Krzysztof Cander

Rysunki: Ryszard Romel, Gerard Wilke, Henryk Wyszomierski

Klisze: Zakłady Graficzne RSW „Prasa—Książka—Ruch” w Bydgoszczy

Druk: Grudziądzkie Zakłady Graficzne w Grudziądzu

Muzeum w Grudziądzu przy ul. Wodnej 3/5 — Działy: Archeologii, Etnografii, Sztuki, Naukowo-Oświatowy i ul. Spichrzowej 9 — Dział Historii — jest otwarte: we wtorki i piątki w godz. 10—18, w środy, czwartki i soboty w godz. 10—15 (w wolne soboty w godz. 11—19), w niedziele i święta w godz. 10—14. W poniedziałki i dni poświęcane Muzeum jest zamknięte. We wtorki wstęp bezpłatny. W pozostałe dni opłata wynosi: normalna — 4 zł, ulgowa — 2 zł, a dla młodzieży szkolnej i wojska w grupach powyżej 10 osób — 1 zł od osoby.

WYSTAWY S.T.A.L.E

+ PRADZIEJE ZIEMI CHEŁMIŃSKIEJ
+ WCZESNOSREDNIOWIECZNE GRUCZ-
NO, gmina ŚWIECIE n. WISŁĄ

+ HISTORIA GRUDZIĄDZA
+ GALERIA WSPÓŁCZESNEGO MA-
LARSTWA POMORSKIEGO

WYSTAWY CZASOWE

GRUDZIĄDZ 1945 W RYSUNKACH
TEODORA NOWAKA. Pokaz 12 prac
grudziądzkiego artysty malarza, obra-
zujących architekturę zniszczonego
miasta podczas działań wojennych.
Wystawa — zorganizowana w ramach
obchodów tegorocznego Dnia Zwycię-
stwa — była czynna w sali grudziądz-
kiego Muzeum od dnia 6 maja do
6 lipca 1975 r.

MOTYWY ARCHEOLOGICZNE W
PLASTYCE UŻYTKOWEJ. Wystawa
— sprowadzona z Muzeum Archeolo-
gicznego w Gdańsku — prezentowała
główne wątki zdobnicze kultury pra-
polskiej oraz możliwości ich wyko-
rzystania we współczesnej plastyce
użytkowej. Na całość złożyło się kil-
kadziesiąt eksponatów z zakresu wy-
robów jubilerskich, ceramicznych
i tkackich, wykonanych przez współ-
czesnych artystów w oparciu
o wzory i wątki zdobnicze kultury
naszych przaprzodków. Wystawa zo-
stała otwarta w grudziądzkim Mu-
zeum z okazji Dni Kultury, Oświaty,
Książki i Prasy i była czynna od
13 maja do 5 września 1975 r.

WIELCY POLACY, ICH ŻYCIE I
DZIEŁA, W RZEźBIE LUDOWEJ.
Ekspozycja zorganizowana ze zbiorów

Muzeum Etnograficznego w To-
runiu, stanowiąca część wielkiej wy-
stawy, będącej wynikiem ogólnopol-
skiego konkursu na rzeźbę ludową
poświęconą wybitnym Polakom. W
grudziądzkim Muzeum pokazano 100
prac, dając możliwie pełny przegląd
rzeźb najbardziej udanych, nagrodzo-
nych i wyróżnionych w konkursie.
Wystawa była czynna od 12 września
do 31 grudnia 1975 r. i przedłużona
na pierwszą dekadę stycznia 1976 r.
GRUPA 15 MALARZY KRAKOW-
SKICH. Zbiorowa wystawa prac
współczesnych malarzy krakowskich
średniego pokolenia, skupionych w
Grupie 15, prezentująca na przykła-
dzie ponad 70 obrazów twórczość na-
stępujących autorów: Włodzimierza
Buczka, Zbigniewa Grzybowskiego,
Jana Janczaka, Juliusza Joniaka, Jó-
zefa Kluzę, Mikołaja Kochanowskie-
go, Krystyny Koneckiej-Grzybow-
skiej, Włodzimierza Kunza, Jerzego
Lubańskiego, Janiny Muszanki-Ła-
komskiej, Jana Szancenbacha, Hen-
ryka Wójcika, Józefa Ząbkowskiego.
Ekspozycja była dostępna w grudzią-
dzkim Muzeum od 12 listopada do
31 grudnia 1975 r. i przedłużona na
styczeń 1976 r.

WYSTAWY RUCHOME

- I. KLUB MIĘDZYAKŁADOWY ZW. ZAW. PRACOWNIKÓW PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO I CUKROWNICZEGO w GRUDZIĄDZU
1. Polskie malarstwo batalistyczne w reprodukcji, zestaw I — 7.V.—6.XI.1975 r.
 2. Malarstwo rosyjskie w reprodukcji — 7.XI.—31.XII.1975 r. (przedłużona na I kwartał 1976 r.).
- II. KLUB przy ul. JAGIELLOŃCZYKA w GRUDZIĄDZU
1. Moneta polska na przestrzeni wieków w fotogramach — 1.I.—31.XII.1975 r. (przedłużona na I półrocze 1976 r.)
 2. Polskie malarstwo batalistyczne w reprodukcji, zestaw II — 7.V.—31.XII.1975 r. (przedłużona na I półrocze 1976 r.)
 3. Malarstwo współczesne artystów woj. bydgoskiego ze zbiorów Muzeum w Grudziądzu — 7.VI.—23.VII.1975 r.
- III. KLUB przy ul. ŚWIERCZEWSKIEGO w GRUDZIĄDZU
1. Malarstwo polskie w reprodukcji, zestaw I — 19.VI.—31.XII.1975 r.
- IV. KLUB przy SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ w GRUDZIĄDZU
1. Grudziądz 1945 w fotografii — 7.V.—24.XII.1975 r.
- V. KLUB „KALEJDOSKOP” w GRUDZIĄDZU
1. Malarstwo rosyjskie w reprodukcji — 10.IX.—4.X.1975 r.
 2. Polskie malarstwo batalistyczne w reprodukcji, zestaw III — 9.X.—4.XI.1975 r.
- VI. ZASADNICZA SZKOŁA BUDOWLANA DLA PRACUJĄCYCH w GRUDZIĄDZU
1. Kostium francuski z I połowy XIX wieku w reprodukcji — 2.I.—31.XII.1975 r.
- VII. KLUB „RUCHU” w MARUSZY k. GRUDZIĄDZA
1. Malarstwo polskie w reprodukcji, zestaw II — 5.VI.—13.XII.1975 r.
 2. Rysunki Stanisława Noakowskiego w reprodukcji — od 13.XII.1975 r. (przedłużona na I kwartał 1976 r.)
- VIII. MUZEUM REGIONALNE w BRODNICY
1. Malarstwo współczesne artystów woj. bydgoskiego ze zbiorów Muzeum w Grudziądzu — 1.I.—20.VIII.1975 r.
- IX. SZKOŁA PODSTAWOWA w DUSOCINIE
1. Malarstwo polskie w reprodukcji, zestaw III — od 15.X.1975 r. (przedłużona na I półrocze 1976 r.).

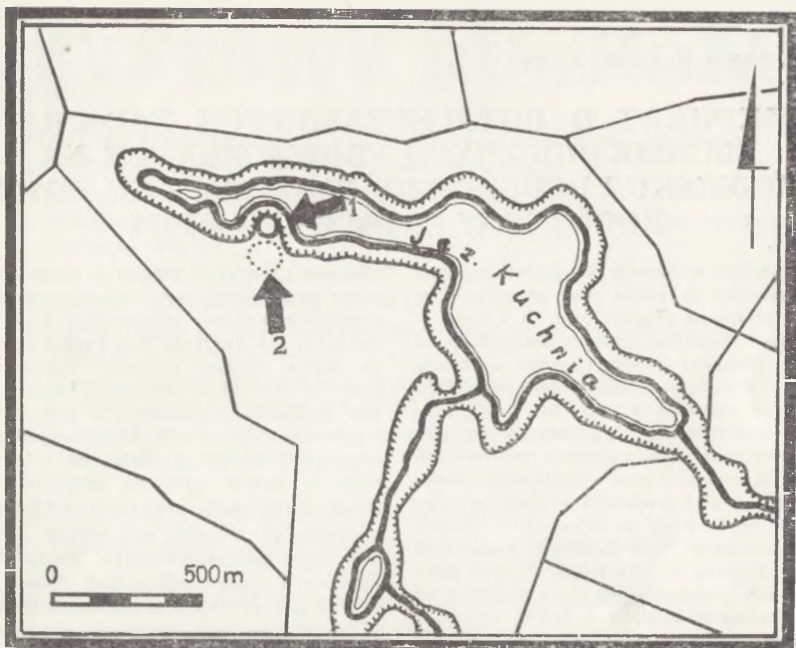
RYSZARD BOGUWOLSKI

KOMUNIKAT O DOTYCHCZASOWYCH BADANIACH ARCHEOLOGICZNYCH PROWADZONYCH NA GRODZISKU I PODGRODZIU W SZEMBRUKU, GMINA ROGÓŻNO W LATACH 1974—1975

Grodzisko w Szembruku gmina Rogóźno (stanowisko 1) znane jest w literaturze przedmiotu od schyłku XIX w. i uwzględnione w rejestrze grodzisk sporządzonym przez Muzeum Prowincjonalne w Gdańsku¹. W okresie międzywojennym obiekt ten był wizytowany przez Wł. Łęgę, który po raz pierwszy na podstawie materiału zabytkowego zebranego z powierzchni określił wstępną jego chronologię.² Również i później grodzisko to było wymieniane w licznych publikacjach³, jednak pierwsze prace wykopaliskowe rozpoczęto tutaj dopiero w 1974 roku. W tym roku również, wczesną wiosną, podczas prac pomiarowych obiektu i badań powierzchniowych najbliższego jego zaplecza odkryto po raz pierwszy osadę przygodową (stanowisko 2). Badaniami w terenie na obu stanowiskach kierował z ramienia

Muzeum i Oddziału PTAiN w Grudziądzu autor komunikatu, przy współpracy pracowników Katedry Archeologii UMK w Toruniu: dra Andrzeja Koli i mgra Gerarda Wilke. Nadzór naukowy sprawował prof. dr Kazimierz Żurowski. Stanowiły one fragment realizowanych przez obie wymienione instytucje badań weryfikacyjno-sondażowych grodzisk zlokalizowanych w byłym powiecie grudziądzkim, a ich celem było uzyskanie źródeł dla nadrzędnego tematu badawczego jakim jest wczesnośredniowieczne osadnictwo obronne w ziemi chełmińskiej. Podobnym zakresem prac objęto już wcześniej pozostałe obiekty tego typu w najbliższym rejonie⁴. Badania finansował WKZ w Bydgoszczy przy wszechstronnej pomocy Urzędu Gminnego w Rogóźnie⁵.

1. Amtlicher Bericht über die Verwaltung der naturhistorischen, archaeologischen und ethnologischen Sammlungen des Westpreussischen Provinzial-Muzeums, Danzig 1897, s. 48.
2. Wł. Łęga, Grodzisko wczesnohistoryczne w okolicy Grudziądza, Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu, t. VI, 1923, nr 4, s. 52; tamże, Warownie wczesnohistoryczne na obszarze Pomorza, Mestwin 1928 R. 4, nr 11, s. 82; tenże, Kultura Pomorza we wczesnym średniowieczu na podstawie wykopalisk, Toruń 1930, s. 540.
3. B. Ziełonka, Zabytki archeologiczne województwa bydgoskiego, Bydgoszcz 1959, s. 26; tenże, Zarys dziejów polskich badań archeologicznych na ziemiach województwa bydgoskiego, Rocznik Muzeum w Toruniu, t. 1, z. 3, 1963, s. 27; W. Antoniewicz, Z. Wartołowska, Mapa grodzisk w Polsce, Ossolineum 1964, s. 53; R. Boguwołski, A. Ko'a, Komunikat o badaniach powierzchniowych i weryfikacyjnych grodzisk wczesnośredniowiecznych w powiecie grudziądzkim, Informator Muzeum w Grudziądzu, R. XII, nr 1—2, 1971, s. 16.
4. W byłym powiecie grudziądzkim objęto już wcześniej badaniami systematycznymi grodziska w Słupskim Młynie, Melnie, Mędrzycach, Grucie, Lisnowie, Świeciu n. Osą i w gródku rycerskim w Plemiętach.
5. W tym miejscu instytucje prowadzące badania pragną złożyć serdeczne podziękowania władzom Urzędu Gminnego w Rogóźnie za wszechstronną pomoc, w tym również finansową, świadczoną ekspedycji badawczej.

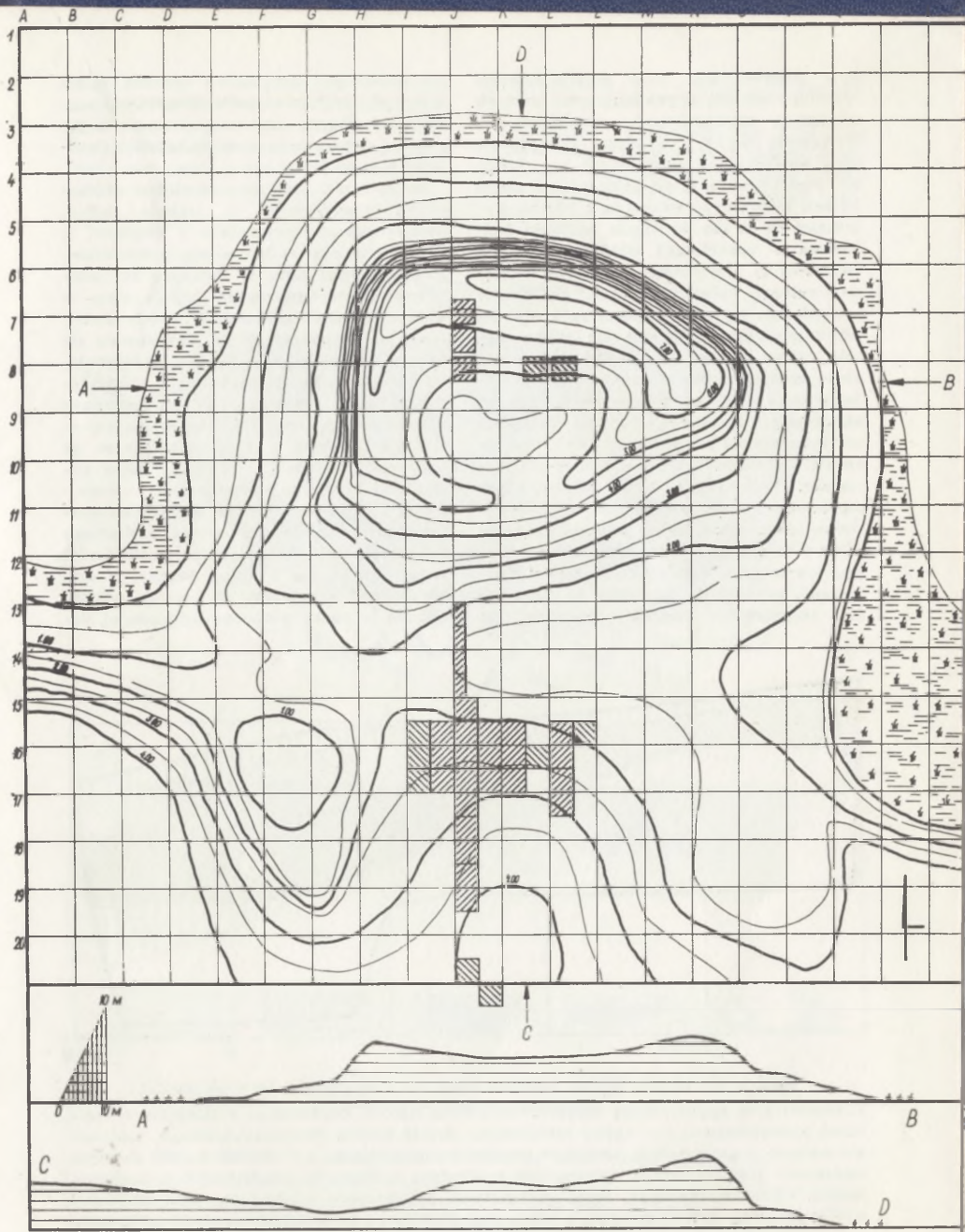
Ryc. 1. Szembruk, gmina Rogóżno. Szkic sytuacyjny stanowisk archeologicznych

Grodzisko, należące do typowych osiedli nizinnych, założone jest na planie nieregularnego owalu o wymiarach zewnętrznych NS — 100 i WE — 140 m. Usytuowane jest na niewielkim półwyspie w południowo-zachodniej części jeziora „Kuchnia”, około 2,5 km na północ od zabudowań wsi Szembruk (ryc. 1). Majdan grodziska, lekko wklęsły, zajmuje powierzchnię ca 25 arów. Umocnienia obronne zachowały się najlepiej w partii północnej, gdzie wypiętrzenie ich ponad poziom lustra wody wynosi 7 m. W części południowej obiektu nasyp tworzący wał został całkowicie zniwelowany i obecna wysokość jego rozsypiska, licząc od dna fosy, wynosi jedynie 2 m (ryc. 2). Fosa ta, której ślady zachowały się po dzień dzisiejszy, oddziela grodzisko od osady przyrodowej w partii południowej — najłatwiej dostępnej (patrz ryc. 2).

Celem podjętych prac badawczych na obu stanowiskach było zapoznanie się ze stratygrafią nawarstwień osadniczych, uściślenie chronologii, stwierdzenie zależności pomiędzy grodem a osadą otwartą oraz, w miarę możliwości, określenie funkcji i roli jaką spełniał ten zespół osadniczy we wczesnym średniowieczu w tym peryferycznym rejonie ziemi chełmińskiej.

St a n o w i s k o 1 — grodzisko

W ciągu dwóch sezonów przebadano jedynie majdan pięcioma wykopami badawczymi, każdy o wymiarach 5×5 m, zlokalizowanymi w północno-wschodniej partii obiektu w pasie NS i WE w układzie szeregowym (patrz ryc. 2). Jedynie wykop III założono przy wewnętrznej krawędzi wału. Takie sytuowanie wyko-

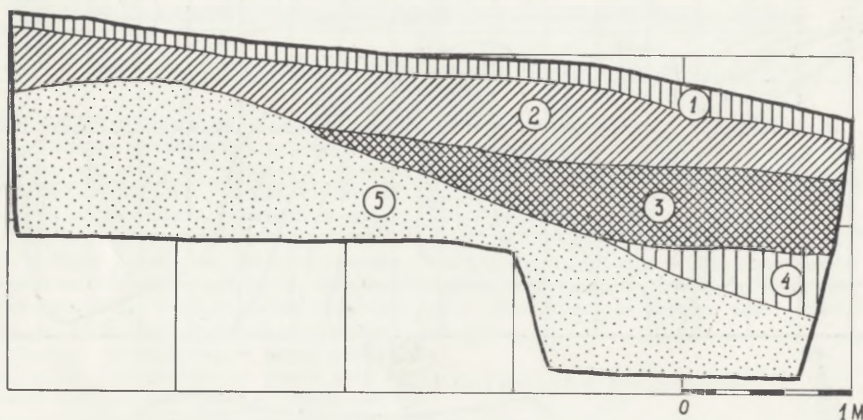

Ryc. 2. Szembruk, gmina Rogóżno. Plan warstwiczny i grodziska i osady przyrodowej wraz z nanieszonymi wykopami

pów podyktowane było wcześniejszymi małymi sondami sygnalizującymi w tych miejscach nawarstwienia osadnicze. W wykopach II, IV i V układ stratygraficzny nawarstwień osadniczych był zbliżony. Pod warstwą silnie spiaszczoną ziemi koloru brązowego (warstwa 1 i 2) na głębokości ca 60 cm wystąpiła warstwa kulturowa o przeciętnej miąższości 35 cm (warstwa 3) zawierająca węgielki drzewne, polepę, kości zwierzęce, spaleniznę i nieliczny materiał ceramiczny. Na jej skład geologiczny złożyła się sypka ziemia koloru szarego, miejscami ciemnoszarego, ze spalenizną. Zalegała ona na głębokości ca 95 cm na warstwie o zbliżonym składzie geologicznym i jedynie ciemniejsze zabarwienie pozwoliło na ich rozgraniczenie. Rozwarstwienie we wszystkich wykopach badawczych było bardzo słabo zaznaczone, a w niektórych wypadkach wręcz nieczytelne. Skład geologiczny warstwy 4 to ziemia koloru ciemnobrunatnego, zawierająca węgielki drzewne i spaleniznę, a materiał ruchomy to kilkanaście fragmentów ceramiki. Zalegała ona

na głębokości od 100 do 120 cm, gdzie wystąpiły całkowite podłoża spiaszczonego i/u pochodzenia jeziornego, wyznaczając poziom naturalnego podłoża obiektu (warstwa 5 — patrz ryc. 3).

Do reliktyw starych elementów osadniczych odsłoniętych w trakcie badań, związanych funkcjonalnie z warstwą 3, zaliczyć należy budowlę typu półziemiankowego, odsłoniętą w wykopie III założonym na wewnętrznym skłonie wału w północnej partii obiektu. W rzucie poziomym na głębokości 50 cm zarysowała się ona w kształcie regularnego prostokąta, wchodząc w profil zachodni i południowy wykopu badawczego. Jej wymiary zarejestrowane na głębokości 80 cm wynosiły 330×340 cm, a spąg uchwycono na głębokości 96 cm. Treść geologiczna odsłoniętej chaty to ciemnobrunatna, miejscami ciemnoszara ziemia ze śladami spalenizny, a na jej zawartość kulturową złożyła się dość duża ilość ceramiki, kości zwierzęce, polepa i nożyk żelazny z wyodrębnioną rękojeścią. W obrębie półziemianki w partii północno-wschodniej od-

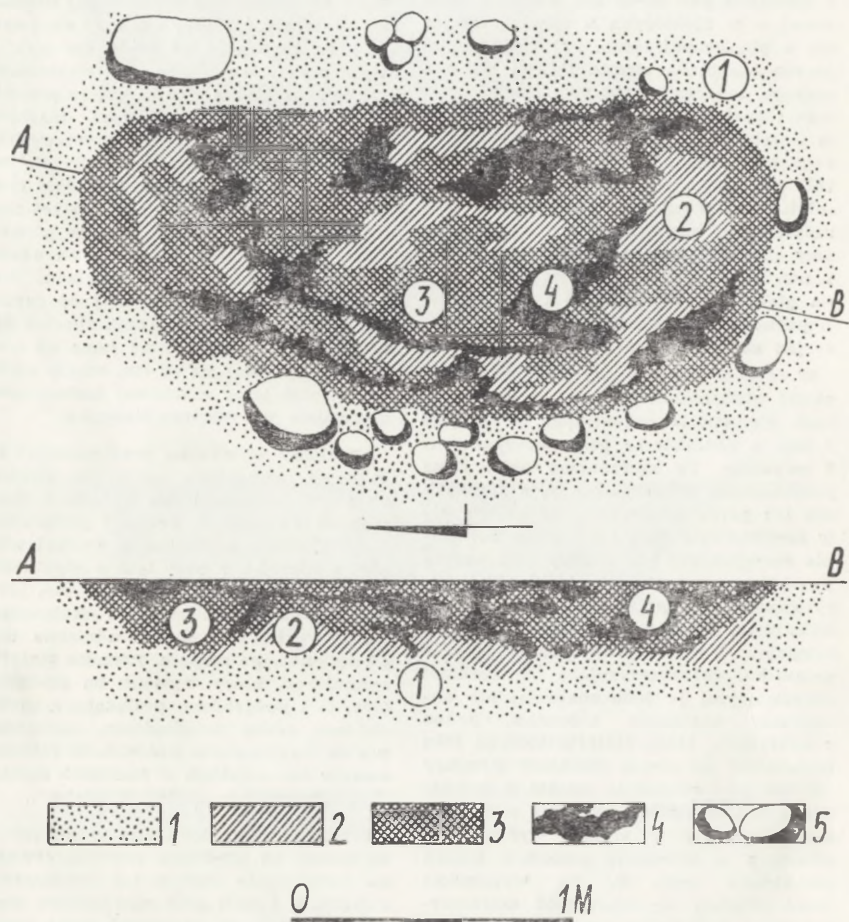
Ryc. 3. Szembruk, gmina Rogóźno (stan. 1). Profil wschodni wykopu III.

Legenda: 1 — sypka, silnie spiaszczona ziemia koloru brązowego z licznymi szczątkami organicznymi; 2 — sypka spiaszczona ziemia koloru ciemnobrunatnego, miejscami szarego, z zawartością drobnych węgielków drzewnych; 3 — ziemia koloru szarego, miejscami ciemnoszarego, zabarwiona spalenizną z licznymi węgielkami; 4 — ziemia koloru ciemnobrunatnego, mało spiaszczona, zawierająca drobne węgielki drzewne; 5 — il żelazny koloru żółtego, z rdzawymi plamami i widocznymi śladami zglebienia

kryto również ślady paleniska. W spągowych partiach warstwy 3 w wykopie V, usytuowanym we wschodniej partii majdanu, odsłonięto w jego zachodniej części bruk, utworzony z kamieni polnych, zalegający w jednym poziomie.

Stano wisko 2 — osada podgrodowa

Równoległe z pracami na grodzisku kontynuowano badania typu ratowniczego na osadzie podgrodowej. W ciągu dwóch sezonów przebadano 27 éwiartek aro-

Ryc. 4. Szembruk, gmina Rogóžno (stan. 2). Plan i profil jamy nr 2.

Legenda: 1 — żółty zbity piasek z soczewkami brunatnej ziemi; 2 — żółty piasek; 3 — szaroczarna ziemia z licznymi węgielkami drzewnymi i polepą; 4 — spalenizna; 5 — kamienie

wych jej powierzchni (patrz ryc. 2), stwierdzając istnienie nawarstwień osadniczych w wykopach usytuowanych jedynie u podnóża pagórka, na którym jest ona zlokalizowana.

Mięszkość odkrytej warstwy kulturowej wahała się w granicach od 10—50 cm i wystąpiła pod 20—40 cm warstwą ziemi ornej, a w niektórych wykopach łączyła się z nią bezpośrednio. Jej treść geologiczną stanowiła ziemia koloru ciemnoszarego, zawierająca liczne węgielki drzewne i spaleniznę, przechodząc miejscami w warstwę żółtego piasku, nie zawierającego materiału archeologicznego. Zawartość kulturowa to małe fragmenty ceramiki, kości zwierzęce i polepa. Na uwagę zasługują wśród zabytków ruchomych trzy przęśliki gliniane, osełka kamienna i nóż żelazny. Pod warstwą kulturową, na głębokości około 60—90 cm, wystąpił il pochodzenia jeziornego (calec), wyznaczając naturalne podłoże osady otwartej.

W ramach wyróżnionej warstwy kulturowej stwierdzono również relikty stałych elementów osadniczych w postaci 7 jam o charakterze gospodarczym oraz 2 paleniska. Te nieruchome obiekty na przebadanym obszarze osady, a szczególnie ich partie wierzchnie, zachowały się w szczątkowym stanie i dlatego dokonanie szczegółowej ich analizy jest bardzo utrudnione. Z tych dziewięciu obiektów, rysujących się przeważnie w warstwie kulturowej i tylko w trzech wypadkach zalegających nieznacznie w calcu, jedynie paleniska, charakteryzujące się cechami określającymi je jednoznacznie, nie narażały większych kłopotów. Jedno z odkrytych, które zinterpretowano jako pozostałość po piecu, posiadało wymiary 110×260 cm i odsłonięte zostało w obrębie większej jamy, która w rzucie poziomym zarysowała się w postaci wydłużonego owalu, a w przekroju posiadała kształt nieckowaty (ryc. 4). Na wypełnisko jamy składały się warstewki szaroczarnej ziemi z licznymi węgielkami drzewnymi, spalenizną i polepą o zabarwieniu ceglastym. Materiał zabytkowy to kilka-

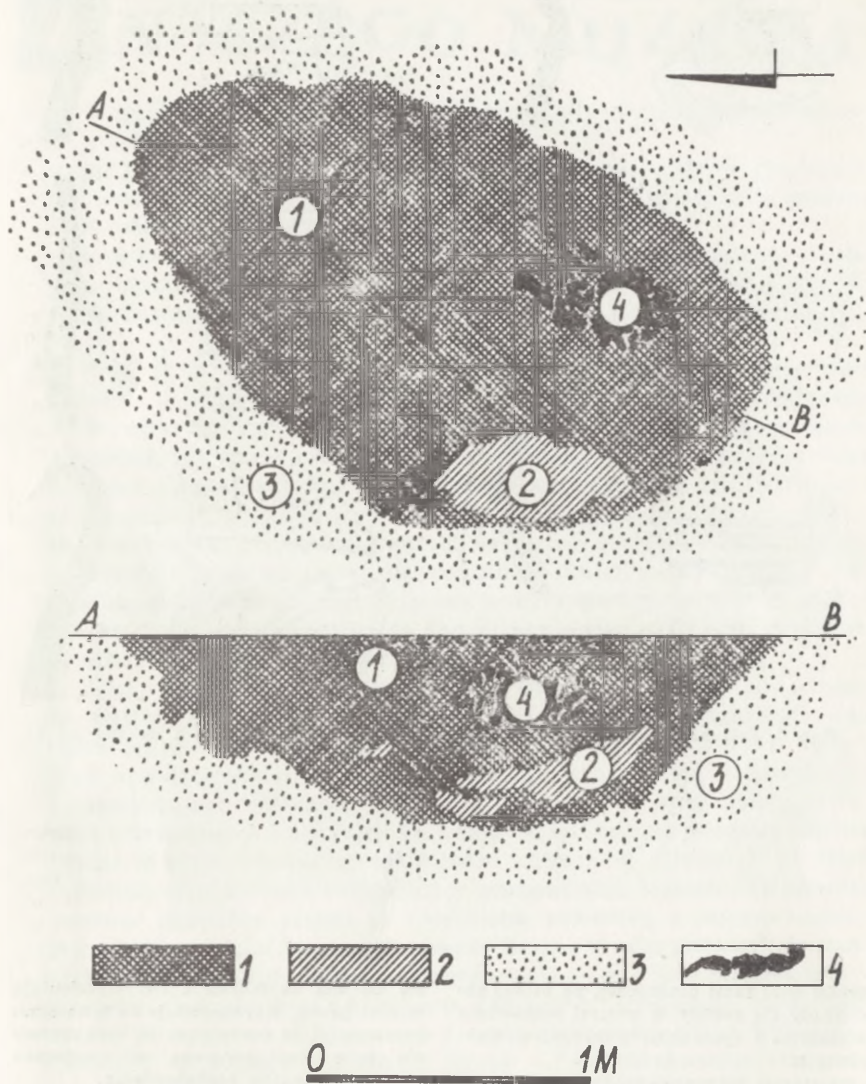
naście fragmentów ceramiki. Wyeksplorowane z tego obiektu duże formaty polepy z odciskami gałęzi i drzewa są argumentem pozwalającym uznać omawiany tu relikty za resztki budynku oraz pieca.

Pozostałe jamy, którym nie towarzyszyły kamienie, w zdecydowanej większości posiadały średnicę około 90 cm i zalegały na głębokość od 20—90 cm (ryc. 5). Wypelniska ich stanowiła ciemnoszara lub brunatnoszara ziemia, często przemieszana z szarym i żółtym piaskiem. W niektórych wypadkach wystąpiły soczewki czarnej spalenizny i drobne węgielki drzewne. Z omawianych jam tylko dwie posiadały inwentarz w postaci fragmentów ceramiki. Zniszczone w górnych swych partiach nie pozwoliły na odtworzenie ich pierwotnego wyglądu. Najprawdopodobniej mamy tutaj do czynienia z jamami odpadkowymi, chociaż niektóre z nich, na przykład jama nr 5 zagłębiona w calcu na 90 cm, mogły stanowić resztki jamy zasobowej umieszczonej pierwotnie we wnętrzu budynku.

Uzyskany w wyniku prac materiał zabytkowy, szczególnie ceramika, pozwala na sformułowanie kilku wniosków dotyczących chronologii grodu i podgrodzia. Nawarstwienia kulturowe o niezbyt wielkiej mięszkości, a przy tym o niewielkim nasyceniu materiałem zabytkowym, przemawiają za istnieniem tu krótkotrwałego i niezbyt intensywnego osadnictwa tego dwuczłonowego zespołu. Ponadto materiał ceramiczny, który wystąpił na grodzisku (ryc. 6) i podgrodzium, posiadający bardzo zbliżone cechy typologiczne, upoważnia nas do wyciągnięcia wniosku, że funkcjonowały one wspólnie w szerokich ramach chronologicznych od IX—X wieku¹.

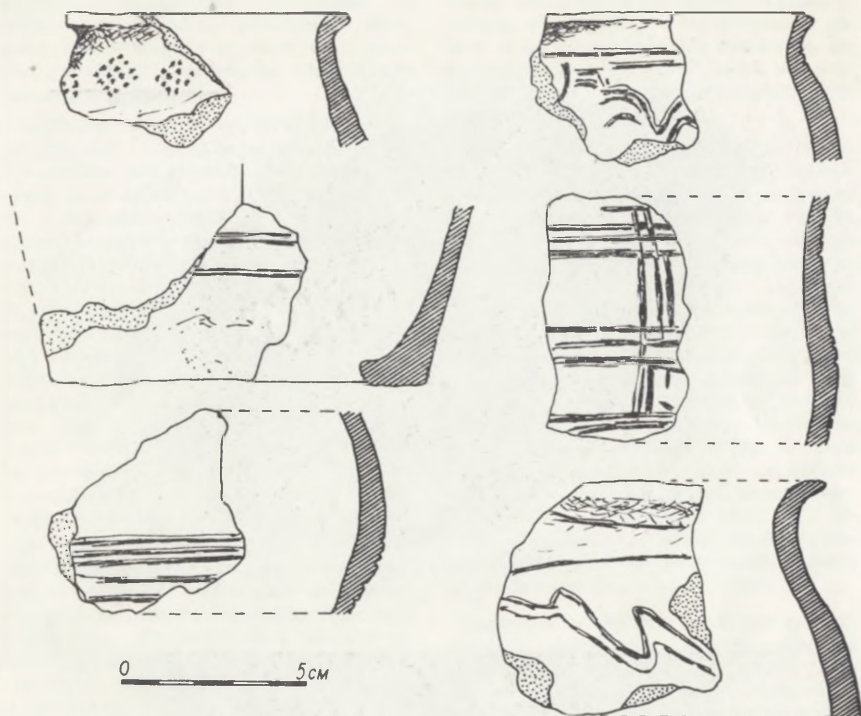
Przedstawiony układ stratygraficzny w wykopach na grodzisku pozwolił również na wydzielenie dwóch faz osadniczych obiektu. W I fazie gród niewątpliwie uległ pożarowi, o czym świadczyć może odsłonięta w wykopie II w warstwie 4 spalenizna. Podobnie kończy się egzystencja

1. Szczegółowe opracowanie materiału ceramicznego stanie się odrębnym tematem w naszym „Informatorze”.

Ryc. 5. Szembruk, gmina Rogóżno (stan. 2). Plan i profil jamy nr 6.

Legenda: 1 — szaroczarna ziemia z licznymi węgielkami drzewnymi i polepą; 2 — żółty zbity piasek; 3 — żółty piasek z soczewkami gliny; 4 — spalenizna

Ryc. 6. Szembruk, gmina Rogóżno (stan. 1). Fragmenty ceramiki z warstw 3 i 4

grodu w II fazie osadniczej, po której zachowały się relikty w postaci rumowiska domostwa i spalenizny odkrytej w warstwie 3.

Najstarsze wzmianki źródłowe dotyczące tej miejscowości, a pochodzące z początku XIV wieku (1302)¹ i z wieku XV odnoszą

się do wsi Szembruk i nie wymieniają w niej grodu. Koresponduje to z naszymi ustaleniami, że osadnictwo na tym zespole nie było kontynuowane w młodszych fazach wczesnego średniowiecza.

RYSZARD BOGUWOLSKI

¹ Słownik historyczno-geograficzny ziemi chełmińskiej w średniowieczu, IHKM PAN 1971 r., s. 126.

Z NASZEGO MUZEUM

☆ W drugim półroczu 1975 r. dokonano następujących zmian wystaw czasowych grudziądzkiego Muzeum:

— w dniu 6 lipca zamknięto wystawę pt. „Grudziądz 1945 w rysunkach Teodora Nowaka”, czynną od dnia 6 maja 1975 r. Zwiedziło ją ogółem 5 229 osób, w tym 93 wycieczki z 3 559 uczestnikami;

-- w dniu 5 września zamknięto wystawę pt. „Motywy archeologiczne w plastyce użytkowej”, dostępną dla zwiedzających od 13 maja 1975 r. Ekspozycję obejrzały ogółem 7 254 osoby, w tym 98 wycieczek z 3 956 uczestnikami;

— w dniu 12 września otwarto wystawę pn. „Wielcy Polacy, ich życie i dzieła, w rzeźbie ludowej” — ze zbiorów Muzeum Etnograficznego w Toruniu. Na uroczystości otwarcia obecni byli przedstawiciele władz miejskich, instytucji oświatowych i kulturalnych oraz licznie zebrana młodzież szkolna (ogółem 80 osób). Muzeum Etnograficzne z Torunia reprezentowali: dyrektor mgr Aleksander Błachowski i kustosz mgr Halina Mikułowska. Uczestnicy otwarcia wysłuchali ciekawej prelekcji mgra A. Błachowskiego na temat współczesnej polskiej rzeźby ludowej oraz z zainteresowaniem obejrzało wystawę komentowaną przez mgr H. Mikułowską. Ekspozycję zwiedziło do końca roku ponad 6 000 osób. Wystawę przedłużono na styczeń 1976 r.;

— w dniu 12 listopada nastąpiło uroczyste otwarcie wystawy pn. „Grupa 15 Malarzy Krakowskich”, zorganizowanej przez nasze Muzeum w ramach cyklu systematycznych prezentacji współczesnych polskich środowisk artystycznych. Przybyli na nie reprezentanci władz wojewódzkich i miejskich, przedstawiciele muzeów z województwa toruńskiego, środowisk artystycznych i instytucji kulturalnych miasta oraz młodzież szkolna (ponad 90 osób). Obecny był także jeden z członków „Grupy 15” — Jerzy Lubański, współaranżer ekspozycji w grudziądzkim Muzeum. Zwiedzanie wystawy połączone zostało ze spotkaniem autorskim z Jerzym Lubańskim, który udzielał informacji o samej Grupie 15 oraz pokazanych obrazach. Prace wzbudziły ogólne zainteresowanie — do końca grudnia 1975 r. wystawę obejrzało ponad 2 000 osób. Ekspozycję przedłużono na styczeń 1976 r. Wydano do niej stosowany katalog, opracowany przez Jana Szancenbacha — jednego z członków Grupy — a wydrukowany starannie przez Grudziądzkie Zakłady Graficzne (w nakładzie 200 egz.).

☆ W ramach stałej akcji odczytowej pracownicy grudziądzkiego Muzeum ogłosili w drugim półroczu 1975 r. łącznie 101 prelekcji — w klubach „Ruchu”, szkołach, świetlicach żołnierskich i gmachu Muzeum — dla łącznej liczby 4 382 osób.

✧ W czwartym kwartale 1975 r. odbyły się w grudziądzkim Muzeum dwie interesujące imprezy muzyczne:

— w dniu **27 września** — w ramach inauguracji nowego sezonu kulturalno-oświatowego 1975/76 — wystąpił znakomity **Brazylijski Kwartet Smyczkowy** w składzie: Moyses Mandel — I skrzypce, Valeska Hadelich de Ferreira — II skrzypce, Johann Georg Scheuermann — altówka i Antonio Guerra Vincente — wiolonczela. W programie koncertu znalazły się kwartety Haydna, Beethovena, Almeidy Prado i Hectora Villa Lobos, których wykonanie wzbudziło ogromny aplauz słuchaczy (w liczbie ponad 80 osób);

Brazylijski Kwartet Smyczkowy

— w dniu **23 listopada** wystąpił z recitalem fortepianowym znany polski pianista i krytyk muzyczny — **Jerzy Jaroszewicz** z Warszawy. Solista wykonał 24 Preludia Claudio Debussy, gorąco przyjęte przez zgromadzoną publiczność (ponad 50 osób).

✧ W sezonie wykopaliskowym 1975 r. Dział Archeologii grudziądzkiego Muzeum prowadził badania weryfikacyjno-sondazowe, w charakterze zbliżone do systematycznych, na obiektach wczesnośredniowiecznych w Szembruku, Pokrzywnie i Plemiętach, położonych niedaleko Grudziądza. Była to kontynuacja badań ubiegłorocznych, związanych z długofalowym planem weryfikacji osadnictwa obronnego na Ziemi Chełmińskiej. Prace w Pokrzywnie —

na terenie zamku krzyżackiego — zostały zakończone, natomiast badania obiektów w Szembruku i Plemiętach będą prowadzone nadal w przyszłym sezonie wykopaliskowym. Wyniki ich zostaną w najbliższej przyszłości opublikowane na łamach „Informatora”.

(bos.)

WYDAWNICTWA NADESŁANE

Abramowicz L. — Elbląg w czasach Mikołaja Kopernika. Przewodnik po wystawie, Elbląg 1973 (nadesł. Muzeum w Elblągu).

Cisek M. — Informator działalności oświatowej muzeów województwa rzeszowskiego na rok 1973, Rzeszów 1973 (nadesł. Muzeum Okręgowe w Rzeszowie).

(Czajkowska) Irena Czajkowska — malarstwo, Sopot 1973 (nadesł. Biuro Wystaw Artystycznych w Sopocie).

Czerny S. — Kwidzyn zaprasza, folder, Gdańsk b.r. (nadesł. Muzeum w Kwidzynie).

Dobrowolski W. — Sport w starożytnej Grecji, składanka, Lublin 1973 (nadesł. Muzeum Okręgowe w Lublinie).

Domagała R., Męczyńska A. — Muzea województwa bydgoskiego prezentują, składanka, Toruń 1974 (nadesł. Muzeum Okręgowe w Toruniu).

(Doroczna) I Doroczna Wystawa Plastyków Bolesławieckich, Bolesławiec 1972 (nadesł. Muzeum Ceramiki w Bolesławcu).

Gerliczowa K. — Wystawa rzeźby i malarstwa ludowego Dolnego Śląska. XXX lat PRL, Wrocław 1974 (nadesł. Muzeum Etnograficzne we Wrocławiu).

Informator Muzeum Ziemi Wieluńskiej, nr 1—4, 1973, Wieluń 1973, nr 1—4, 1974, (nadesł. Muzeum Ziemi Wieluńskiej w Wieluniu).

Instrumenty astronomiczne i starodruki z XV—XVIII wieku ze zbiorów praskich, Olsztyn 1973 (nadesł. Muzeum Mazurskie w Olsztynie).

Knyba J. — Józef Wybicki. Życie i działalność patriotyczna, Gdańsk 1972 (nadesł. Biblioteka Gdańska PAN w Gdańsku).

Komisja Edukacji Narodowej i jej epoka. Wystawa, Warszawa 1973 (nadesł. Muzeum Narodowe w Warszawie).

Krzyńówek Cz., Rusak J. — Okręt — muzeum „Burza”, składanka, Gdynia 1974 (nadesł. Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni).

(Kulisiewicz) Warszawa 1945 w rysunkach Tadeusza Kulisiewicza. Warszawa 1947 (nadesł. Muzeum Narodowe w Warszawie).

Kummer J., Wiśniowska W. — Katalog wydawnictw BTN 1960—1973, Bydgoszcz 1974 (nadesł. Bydgoskie Towarzystwo Naukowe w Bydgoszczy).

(Kuran-Bogucka) Wystawa grafiki marynistycznej Ireny Kuran-Boguckiej, Sopot 1973 (nadesł. Biuro Wystaw Artystycznych w Sopocie).

(Kwiatkowski) Aleksander Kwiatkowski — malarstwo, Sopot 1973 (nadesł. j.w.).

(Lam) Władysław Lam — malarstwo i grafika, Gdańsk 1973 (nadesł. j.w.).

(Lat) 30 lat Ludowego Wojska Polskiego w twórczości plastycznej, Warszawa 1973 (nadesł. Centralne Biuro Wystaw Artystycznych w Warszawie).

(Lat) 50 lat Muzeum Regionalnego w Radomiu. Informator. Radom 1973 (nadesł. Muzeum Regionalne w Radomiu).

Ludowe hafty i koronki na Dolnym Śląsku. Wystawa pokonkursowa. Wrocław 1974 (nadesł. Muzeum Etnograficzne we Wrocławiu).

Malarstwo weneckie XV—XVIII w. ze zbiorów polskich oraz ze zbiorów Muzeum Sztuk Pięknych w Budapeszcie, Galerii Drezdeńskiej, Galerii Narodowej w Pradze Katalog wystawy, Warszawa 1968 (nadesł. Muzeum Narodowe w Warszawie).

(**Mednyánszky**) László Mednyánszky 1852—1919. Wystawa obrazów i rysunków ze zbiorów Magyar Nemzeti Galéria w Budapeszcie. Warszawa 1969 (nadesł. j.w.).

(**Mrowiński**) Exlibris Stanisława Mrowińskiego. Koszalin 1973 (nadesł. Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Koszalinie).

Muzeum Ziemi Złotowskiej, folder, Poznań 1973 (nadesł. Muzeum Ziemi Złotowskiej w Złotowie).

Oświata polska w latach II wojny światowej. Wystawa. Warszawa 1973 (nadesł. Muzeum Historyczne m. st. Warszawy).

(**Posada**) Jose Guadalupe Posada (1852—1913) i współczesna sztuka meksykańska. Warszawa 1966 (nadesł. Muzeum Narodowe w Warszawie).

Postawka K. — Tadeusz Pruszkowski — malarstwo. Wystawa ogólnopolska w 30 rocznicę śmierci. Lublin 1973 (nadesł. Muzeum Okręgowe w Lublinie).

Porównania 5. XXVI Festiwal Sztuk Plastycznych w Sopocie. Sopot 1973 (nadesł. Biuro Wystaw Artystycznych w Sopocie).

Rezydencja Lidzbarska. Olsztyn 1973 (nadesł. Muzeum Mazurskie w Olsztynie).

Rogała W. — Muzeum Rolnictwa w Szreniawie. Warszawa 1974 (nadesł. Muzeum Rolnictwa w Szreniawie).

Rottermund A. — Bohdan Pniewski 1897—1965. Katalog. Warszawa 1967 (nadesł. Muzeum Narodowe w Warszawie).

(**Ruszczyce**) Ferdynand Ruszczyk 1870—1936. Pamiętnik wystawy. Warszawa 1966 (nadesł. Muzeum Narodowe w Warszawie).

Rzeźba gotycka południowych Czech. Katalog, Kraków 1973 (nadesł. Muzeum Narodowe w Krakowie).

Salon Okręgu Bydgoskiego ZPAP. Wystawa malarstwa, rzeźby i grafiki. Sopot 1973 (nadesł. Biuro Wystaw Artystycznych w Sopocie).

(**Siara**) Tadeusz Michał Siara — akwaforty. Sopot 1973 (nadesł. j.w.).

Sikora M., Paszun K. — Archeologia w malarstwie i grafice. Koszalin 1973 (nadesł. Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Koszalinie).

Szymańska J., Darowski J. — Muzeum Tatrzańskie im. T. Chalubińskiego. „Tea” Oddział im. S. T. Szymańskich w Zakopanem. Składanka. Zakopane 1973 (nadesł. Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem).

Ślowski T. — Mikołaj Kopernik i Biecz w jego epoce w 500 rocznicę urodzin. Rzeszów 1972 (nadesł. Muzeum Okręgowe w Rzeszowie).

Tomczyk D. — Bibliografia Muzeum 1923—1973. Radom 1973 (nadesł. Muzeum Regionalne w Radomiu).

Wnęć A. — Zbiory Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu. Katalog druków. Rzeszów 1972 (nadesł. Muzeum Okręgowe w Rzeszowie).

Wroński T. — Konkursy szopek krakowskich. Kraków 1973 (nadesł. Muzeum Historyczne m. Krakowa).

(**Wystawa**) 68 Wystawa Grupy Twórczej „Zachęta”. Warszawa 1973 (nadesł. Centralne Biuro Wystaw Artystycznych w Warszawie).

Wystawa rysunku Okręgu Warszawskiego ZPAP. Warszawa 1973 (nadesł. j.w.).

Wzgórze Fromborskie. Olsztyn 1973 (nadesł. Muzeum Mazurskie w Olsztynie).

(**Zagajewski**) La sculpture en ceramique de Stanisław Zagajewski. Paris 1974 (nadesł. Muzeum Kujawskie we Włocławku).

Zamek Kopernikowski w Olsztynie. Olsztyn 1973 (nadesł. Muzeum Mazurskie w Olsztynie).

Zięba J. — Muzeum Józefa Czechowicza. Lublin 1973 (nadesł. Muzeum Okręgowe w Lublinie).

Żygalski Z. (jun.) — Mikołaj Kopernik w Krakowie. Przewodnik po wystawie. Kraków 1973 (nadesł. Muzeum Narodowe w Krakowie).

(now.)

Wydawnictwo Muzeum w Grudziądzu — Grudziądz, ul. Wodna 3/5, tel. 31-39, 66-34
GrZGraf. 1929 - 1.6.76 - 400 - A-11/1041